

Așa vă place istoria?

Cine a câștigat, de fapt, Războiul Rece?

Desi Razboiul Rece a însemnat, în principiu, o lupta ideologica, a tratatelor, el a născut totuși multa violență. Agressiunea dintre SUA și URSS s-a consumat în regiuni precum Angola și Nicaragua, cele două națiuni angajându-se în războaie delegate, susținute militar și financiar de forțele americane și sovietice. Teritoriul Europei a servit drept spațiu de stocare a rachetelor nucleare pentru ambele părți, în timp ce populațiile satelit ale URSS erau reprimare și subjugate și exploatate de odioase regimuri comuniste.

Cursa nucleară costă! Tensiunea constantă care a caracterizat Războiul Rece s-a finalizat odată cu destrămarea din 1991 a Uniunii Sovietice, care s-a transformat și reformată, devenind Federația Rusă. Acest colaps a fost precedat de revoluții în Polonia, Cehoslovacia și România, de caderea Zidului Berlinului, precum și de dizolvarea statelor sovietice. Sfarșitul Războiului Rece s-a ivit însă atât de abrupt, încât chiar zece ani mai târziu, neîncrederea capitularii încă obseda Vestul. Paradoxal, această situație a fost foarte bine ilustrată de un episod din 1998 al serialului american de televiziune "The Simpsons". Acesta prezintă un delegat rus la ONU referindu-se la țara sa drept "Uniunea Sovietică". "Uniunea Sovietică?!", întreabă mirat delegatul american. "Credeam că v-ați deștrămat." "Niet! Asta am vrut noi să credeti!", i-a replicat delegatul rus, răsând amenințator. Aceasta scena satirică denotă o concluzie clară a Războiului Rece: nesiguranta. Ce anume a condus la caderea Uniunii Sovietice? Era colapsul URSS inevitabil, sau America i-a stimulat dezintegrarea? Sau, cum o spunea fostul director al CIA și expert în spațiul sovietic, Robert Gates, "Am Țăștigat noi, sau doar au pierdut sovieticii?" Istoricii care cred că Statele Unite au câștigat Războiul Rece sunt în număr mare de acord că victoria americană a fost garantată în special de resursele financiare ale "Unchiului Sam". SUA au dinamizat resorturile monetare ale Sovietelor prin războaiele delegate și prin cursa înarmării nucleare. Ca rezultat al acestei frenetici a dominației asupra celuilalt, competiția dintre Est și Vest a dus lumea mai aproape ca niciodată de un război nuclear la sfârșitul anului 1962, în episodul denumit de istorici "Criza rachetelor cubaneze". Forțele americane au demascat prezenta unor rachete nucleare sovietice în Cuba, la numai 150 kilometri de Statele Unite, ocazie de care, președintele din acel moment al SUA, John F. Kennedy, a profitat din plin pentru a acuza URSS de intenții ostile și a demoniza și umili colțul sovietic în fața întregii lumi. Momentul a venit ca o puternică lovitură în mandria națională a URSS, care a fost nevoită să se retraga tacut și să-și accepte, cu oarecare îndararnic, supliciu. Ca răspuns la aceasta întâmplare, Uniunea Sovietică și-a canalizat toate resursele pentru a sta în fruntea SUA în privința capabilității nucleare, însă cercetările și progresele nu au fost deloc ieftine, mai ales când Statele Unite se tinea foarte aproape de cucerirea tehnologiei rusești. În 1963, America a cheltuit 9% din produsul intern brut pe aparare, adică aproximativ 53 miliarde de dolari, echivalentul a 362 miliarde de dolari de astăzi.

Star Wars: Inițiativa de Aparare Strategică. Desi de-a lungul anilor '60, SUA au continuat să-și consolideze arsenalul nuclear, în perioada anilor

'70, administratiile Ford și Carter au condus o politică destul de critică atât la adresa strategilor sovietice de creare a unui stoc de armament atomic cât și la adresa aceluiași tendințe a SUA. Când președintele Ronald Reagan a venit însă la guvernare, în 1981, a reluat în forța proiectele din anii '60, concentrând mari sume de bani în strategiile de aparare. Multi istorici îl acreditează pe Reagan cu meritul administrării loviturilor letale care au doborât într-un final Uniunea Sovietică; poate cea care a marcat finalul URSS fiind Inițiativa de Aparare Strategică a lui Reagan (SDI). Acest proiect incomplet, denumit popular "Războiul Stelelor", ar fi costat sute de miliarde de dolari, iar planul viza "inarmarea" spațiului cosmic cu un scut alcătuit dintr-o rețea de rachete nucleare și lasere amplasate pe orbita terestră, care ar fi interceptat și anihilat orice atac al Republicilor Sovietice și ar fi reacționat devastator în cel mai scurt timp. Aceasta inițiativă ar fi fost punctul culminant atât al cursei spațiale cât și al cursei înarmării dintre SUA și URSS. Desi "Star Wars" a fost criticat și catalogat drept o fantezie de către reprezentanți ai ambelor părți ale Cortinei de Fier, Reagan era loial proiectului, iar economia vlaguită a Sovietului pur și simplu nu a mai putut ține piept escadralării cheltuielilor de aparare. Parte din colapsul monetar al URSS a venit însă și din varsarea uriasă de fonduri într-un sac fara fund: Afghanistan. În 1979, sovieticii au invadat și au ocupat această țară, astfel încât SUA au răspuns prin susținerea și antrenarea în secret a mujahedinilor, rebeli insurgenți care s-au mobilizat împotriva sovieticilor în Afghanistan. SUA i-au susținut masiv pe mujahedini, iar invazia rusilor s-a prelungit și a devenit tot mai costisitoare. În cele din urmă, afganii au înfruntat URSS, iar sovieticii s-au retras în 1989.

Lovitura fatală, amanaată cu un deceniu. Dar nu toată lumea este de acord că sfârșitul comunismului a fost rezultatul buzunarelor adanci ale Statelor Unite. Unii istorici cred că URSS și-a încheiat național ciclul de viață și ca SUA a fost numai un martor al morții sale. Exista teorii care susțin că regimul comunist este pur și simplu insuportabil pe termen lung, la o scară largă o construcție artificială și imposibilă care l-a un momentat se prăbușește. Ca atare, declinul URSS era inevitabil. Deci, poate fi cineva declarat invingător într-un război în care unul dintre oponenți se "sinucide"? Depinde din ce unghi privim problema. Teoretic, SUA au fost cele care au ramas în picioare în urma bătăliei, iar acest lucru le-ar declara castigatoarea, însă nu toată lumea împartășește acest punct de vedere. Unii istorici sunt de părere că SUA a prelungit Războiul Rece cu cel puțin un deceniu, preferând o retorică agresivă împotriva URSS, în locul acțiunilor concrete. Iar administrația lui George Bush (senior) aduce unele dovezi în susținerea acestei teorii. Pe măsura ce URSS parca

sa se destrame, toată lumea se aștepta ca Washington-ul să-i acorde lovitura de gratie. Dar Bush a fost rezervat. În timp ce unii critici se întreabau de ce acesta nu a profitat de ocazie pentru a lovi fatal URSS, alții îi credeau rezerva, spunând că președintele american a adoptat o strategie foarte inteligentă și i-a permis Uniunii Sovietice să moară natural. Fara alte intervenții ale Statelor, Bush a evitat să împingă URSS la acte disperate și astfel, sub administrația lui, Uniunea Sovietică s-a dezintegrat fara a fi necesară o luptă nucleară devastatoare înainte capitularii. Chiar și cei care sunt de părere că SUA au adus moartea URSS (și că Reagan a fost în mare parte responsabil de aceasta "performanță"), trebuie să accepte ideea că în lipsa lui Mihail Gorbaciov și a politicii sale reformiste, perestroika, disolutia Uniunii Sovietice ar fi putut dura mult mai mult. Gorbaciov, care a fost opozentul lui Reagan în Războiul Rece, a introdus reforme navalcine care au alternat în mod fundamental fabrica socială, politica și economia URSS. Celebra perestroika (restructurare) a lui Gorbaciov a deschis economia detinută de stat unor patroni privați, ghidând tranziția către o economie de piață mai liberă. Dar economia rezultată în urma acestei tranziții radicale și rapide nu a fost capabilă să sustină URSS. Probleme cu larga răspandire, precum saracia și lipsa de hrana, au îmbolnăvit țara.

Cine a împărțit hainele mortului? Aceste probleme se poate sa fi avut un efect mai redus asupra dezintegrării URSS, dacă nu ar fi fost reforma majoră a lui Gorbaciov. "Glasnost" (libertate) a inversat inițial politicile URSS de totalitarism brutal, suprimare a criticii la adresa guvernului și a libertății de expresie. Sub glasnost, muncitorii puteau sa faca greva, jurnalistii și puteau publica edițiile de opoziție la adresa Kremlinului, iar protestatarii se puteau manifesta liber. Combinația dintre reforma politico-economică adusa de perestroika și libertatea socială data de glasnost și-au adus contribuția la revoluția din mediul rural al URSS, ce a condus la înlocuirea unui sistem comunist totalitarist cu unul democratic pluralist. Cel puțin în teorie. Deci dacă URSS a murit din cauze naturale sau s-a sinucis, cine merita titlul de victorios al Războiului Rece? Au existat de fapt mai mult castigatori. În mod cert, democrația a câștigat pe măsura ce a înlocuit sistemul comunist nu doar în URSS, dar și în stateleții sovietice. Libertatea pietei a avut de câștigat, de asemenea, așa cum și corporațiile transnationale au câștigat milioane de clienti în plus după caderea Uniunii Sovietice. Și în cele din urmă, toată lumea a câștigat, pentru că a ieșit din Războiul Rece fara a suferi anihilarea nucleară.